

Hu Angang

Direktor Centra za kineske studije pri Univerzitetu Tsinghua

Ma Vej

*Zamenik direktora Kancelarije za pravne poslove šestog odeljenja kompanije
'Xinjiang Production and Construction Corps'*

Jen Jilung*

Fakultet za javnu politiku i menadžment Univerziteta Tsinghua

Konotacije, usmerenje i putanja inicijative „Pojas i put”*

Sažetak

Srednjoazijski ekonomski pojas obrazuje središte inicijative „Pojas i put”. Ekonomski pojas na obodu srednje Azije ključan je za „Pojas i put”. Evroazijski ekonomski pojas je produžetak „Pojasa i puta”. Njega odlikuje niz transformacija nacionalnih bezbednosnih politika – od pasivne do aktivne politike spoljnih odnosa, od jednostrane bezbednosti granica do višedimenzionalne saradnje i od razdvojenosti unutrašnjih poslova i diplomatije do integracije unutrašnjih i spoljnih poslova. Inicijativa „Pojas i put” podrazumeva savremenu trgovinsku i ekonomsku saradnju. Ona je napredna verzija drevnog Puta svile, koja ima strateški značaj.

* Ovaj rad je 2013. godine objavljen u posebnom izdanju časopisa *China Study* br. 22 i priložen je povezanim ministarstvima. Autor je 10. februara 2014. priložio ovaj rad tokom učešća na seminaru koji je organizovala Nacionalna komisija za reformu razvoja (NDRC) povodom izgradnje „Pojasa i puta” (čiji je domaćin bio Du Jing, zamenik direktora Komisije). Poziv da se poboljša koordinisanje politika, povezanost infrastrukture, slobodna trgovina, finansijska integracija i međuljudske veze u dokumentu „Vizije i delatnosti za zajedničku izgradnju Ekonomskog pojasa Puta svile i pomorskog Puta svile 21. veka (Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road)”, koji je marta 2015. objavila Komisija, daje suštinski iste predloge za izradu politika koje su date i u ovom članku. Kineska verzija rada prvobitno je objavljena u časopisu Univerziteta Sinkjang normal (新疆师范大学学报 [*Journal of Xinjiang Normal University*], 2 (2014): 1–9).

Ona je po prirodi zasnovana na istoriji, ali osmišljena za budućnost, i prevazilazi prostor i vreme tako što objedinjuje politička, ekonomska, unutrašnja i spoljna pitanja. Po sadržaju, to je sveobuhvatna politika koja kombinuje otvaranje ka Zapadu i razvoj zapadnih oblasti, a nastala je tako što je nekoliko generacija lidera razvilo da bi se primenile strategije nacionalne bezbednosti i ekonomske strategije. Pošto je osmišljen kroz zajednički napor da se otvori strateški kontinentalni put u cilju većeg otvaranja ka Zapadu, moderan Put svile je sveobuhvatan strateški projekat. Inicijativa je zasnovana na okviru Šangajske organizacije za saradnju (ŠOS) i za njenu implementaciju potreban je istovremeni rad više mehanizama. Potrebno je i da se sve njene komponente – od prostih do složenijih – neprekidno primenjuju. U pogledu strategije, na modernom Putu svile dominiraju trgovina i privreda, pa on stoga mora da napreduje u više dimenzija. Komunikacija između Kine i srednjoazijskih država u vezi sa koordinisanjem politika, infrastrukturnim povezivanjem, neometanom trgovinom, finansijskom integracijom i međuljudskim vezama stalno napreduje na osnovu bezbednosti i stabilnosti, trgovine i privrednog razvoja i javne diplomatije i na taj način obezbeđuje izvrsnu prijateljsku regionalnu saradnju.

Ključne reči:

regionalne privrede, inicijativa „Pojas i put”, otvaranje ka Zapadu, srednjoazijski ekonomski pojas

Usled sve intenzivnijih međunarodnih događanja, složenog privrednog i društvenog razvoja, temeljnijih reformi i otvaranja, zahvat nacionalne bezbednosti Kine se stalno širi. Istovremeno, na značaju dobijaju savremeni bezbednosni izazovi, uključujući teritorijalnu bezbednost, stabilnost granica i energetske i ekonomsku bezbednost.

Da bi pospešila sistem nacionalne bezbednosti, Kina mora aktivno i istrajno da podstiče zaokret od pasivnog do aktivnog stava u okviru strategije nacionalne bezbednosti. Ona mora da uvidi kada su neophodne aktivne i preventivne mere i prepozna koje mere treba da budu sveobuhvatne, a koje moraju da se posebno prilagode datim okolnostima. Uz to, kineska vlada mora da kombinuje dobro poznate i savremene izazove vezane za nacionalnu bezbednost. Izgradnja razgranatog strateškog trgovinskog puta, odnosno zajednička izgradnja pomorskog Puta svile i kopnenog Puta svile, od ključnog je značaja za uspostavljanje novog sistema nacionalne bezbednosti. Kineski predsednik Si Đinping je 7. septembra 2013. godine, tokom plenarnog govora u Kazahstanu, predložio da se zajedno sa susjednim državama izgradi „Pojas i put”.¹ Inicijativa „Pojas i put” će podsticati političke, ekonomske i diplomatske napore da se ujednači regionalni razvoj i razvije

1 Xi Jinping, “Promote the people’s friendship for a better future – a speech at the University of Nazarbayev,” *People Daily*, September 8, 2013, p. 3.

međunarodni ekonomski koridor koji se prostire od istoka do zapada i povezuje sever i jug. On će dovesti do novih okolnosti, odnosno do sveukupnog otvaranja, koje će poboljšati globalne odnose i razmenu kako za Kinu tako i na čitavom prostoru Azije, Evrope i Afrike. Da bi uložila maksimalne napore da se otvori ovaj strateški kopneni put, Kina će morati da integriše inicijativu „Pojas i put” u svoju najnoviju strategiju nacionalne bezbednosti i ekonomsku strategiju² i osmisli sveukupnu nacionalnu ekonomsku strategiju i potpuno nov sistem nacionalne bezbednosti.

1. KONCEPT I ANALIZA INICIJATIVE „POJAS I PUT”

Koje oblasti će obuhvatiti „Pojas i put”? Kakvi mehanizmi saradnje će biti usvojeni u okviru „Pojasa i puta”? Kakve koristi će od „Pojasa i puta” imati Kina i geografske regije uključene u inicijativu? Da bi se dao odgovor na ova pitanja neophodno je objasniti istorijat i realnost „Pojasa i puta” i dati detaljnu analizu perspektiva, prilika i mehanizama vezanih za njega.

(1) Analiza koncepta

Istorijski posmatrano, Put svile je stari trgovački put koji počinje u nekadašnjoj prestonici Čangan (danas grad Sijan), središtu politike, privrede i kulture drevne Kine. To je kopneni trgovinski put koji povezuje Aziju, Afriku i Evropu prelazeći preko planine Lungšan, duž koridora Hesi, kroz prolaze Jumenguan i Janguan do Sinkjanga, a zatim preko oaze i pamirske visoravni kroz srednju, zapadnu i južnu Aziju do Afrike i Evrope.³ Iako su ga trgovci prvobitno koristili samo da bi prevozili svilu proizvedenu u drevnoj

² Hu Angang, Yan Yilong, Yang Zhusong, “How to build a Chinese economy in advanced edition,” *China Study*, special edition No. 6, June 27, 2013.

³ United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO), “Chinese Section of the Silk Road: Land routes in Henan Province, Shaanxi Province, Gansu Province, Qinghai Province, Ningxia Hui Autonomous Region, and Xinjiang Uygur Autonomous Region; Sea Routes in Ningbo City, Zhejiang Province and Quanzhou City, Fujian Province – from Western-Han Dynasty to Qing Dynasty”, United Nations, Ref. 5335; <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5335/>. Ovaj dokument navodi: „Put svile je drevni trgovački put koji počinje u nekadašnjoj prestonici Čangan (danas grad Sijan), koja je bila središte politike, privrede i kulture tokom dugog perioda u istoriji drevne Kine. Odnosi se na kopneni trgovinski put koji povezuje Aziju, Afriku i Evropu i prostire se od planine Lungšan, duž koridora Hesi, kroz prolaze Jumenguan i Janguan do Sinkjanga, a zatim kroz oazu i pamirsku visoravan ulazi u srednju Aziju, prolazi kroz srednju, zapadnu i južnu Aziju i vodi do Afrike i Evrope”.

Kini, to je glavni put koji povezuje Istok i Zapad u pogledu privrede, politike i kulture.

„Pojas i put” je moderna, osavremenjena verzija drevnog Puta svile za trgovinu i ekonomsku saradnju. Put svile, koji se smatra ekonomskim koridorom s najviše potencijala u svetu, formira kopneni most između Azije i Evrope. Izgradnja „Pojasa i puta” stvorice neverovatne prilike za razvoj oblasti duž ovog puta. Međutim, regije kroz koje on prolazi imaju jedinstvene odlike i razvijene su u različitoj meri i na različite načine. Stoga napredak koji se ostvari duž novog Puta svile, kako se on bude razvijao, neće biti ujednačen i imaće primetna regionalna obeležja: „Iako povezuje razvijen ekonomski prsten južne, istočne i jugoistočne Azije i Okeanije na jednom kraju i razvijenu evropsku ekonomiju na drugom kraju, novi Put svile prolazi kroz ekonomski nerazvijen deo između Kine i srednje Azije”⁴. „Pojas i put” se, tako, može podeliti na tri nivoa, čiji istočni kraj počinje u Kini i postepeno se širi, obuhvatajući sve veći geografski prostor i preuzimajući sve više funkcija. Prvi nivo čine srednjoazijske ekonomije, i to Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan, Uzbekistan i Turkmenistan. Drugi nivo se sastoji od ekonomske regije koja se naziva „srednjoazijski prsten”. On obuhvata srednjoazijske ekonomije, koje pripadaju prvom nivou, a zatim i Rusiju i Južnu i Zapadnu Aziju. Uz Srednju Aziju, ovaj drugi nivo uključuje Rusiju, Avganistan, Indiju, Pakistan, Iran, Azerbejdžan, Jermeniju, Gruziju, Tursku, Saudijsku Arabiju i Irak. Trećem nivou, evroazijskom ekonomskom pojasu, koji obuhvata prva dva nivoa, pripadaju i Evropa i Severna Afrika. Evropski deo ovog ekonomskog pojasa čine Nemačka, Francuska, Velika Britanija, Italija i Ukrajina, a severnoafričke države koje pripadaju ovoj geografskoj oblasti su Egipat, Libija i Alžir.

Srednjoazijski ekonomski pojas je središte „Pojasa i puta”. U pogledu privrednog razvoja, srednja Azija spada među najmanje razvijene delove „Pojasa i puta” i odlikuje se nepovoljnim ekonomskim stanjem i veoma nestabilnim društvima. Ova oblast se nalazi u srcu Azije, a u njoj se nalazi kopneni prolaz koji ovaj kontinent povezuje s Evropom. Srednja Azija je, ne računajući Kinu, 2012. godine imala ukupno 65.000.000 stanovnika i ukupan bruto domaći proizvod (BDP) od 298.700.000.000 dolara. Srednja Azija i Kina imaju zajedničku granicu koja se prostire duž više od 3.000 kilometara. Kao i Kina, i ova regija se suočava s tri sile – terorizmom, separatizmom i ekstremizmom⁵ – dok istovremeno ima potrebu za razvojem i saradnjom i potencijal da ih ostvari. Kroz partnerstvo s Kinom, srednja

⁴ Zhu Xiangping, Zou Xiangyang, “Thought on the China-Central Asia New Silk Road Economic Belt”, *Northeast Asia Forum*, No. 5, 2006.

⁵ Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism, 2001; <http://www.refworld.org/docid/49f5d9f92.html>

Azija želi regionalnu stabilnost, energiju i resurse i ekonomsku razmenu i trgovinu. Od osnivanja ŠOS-a, 2001. godine, Kina je postala najvažniji trgovinski i investicioni partner zemalja srednje Azije, ali takođe treba dodatno da poveća svoj udeo u trgovini i ulaganjima u ove zemlje.

Ekonomski pojas na obodu srednje Azije je ključna oblast „Pojasa i puta”. Ova regija je centar evroazijskog kontinenta i „Pojasa i puta”. Ona ima veliki strateški značaj za izgradnju kopnenog puta između Azije i Evrope. Ova oblast, zajedno sa srednjom Azijom, bez Kine, ima 1.960.000.000 stanovnika i ukupan BDP od 7,8 triliona dolara. Izuzev zemalja koje se smatraju delom ove regije a bogate su naftom, poput Saudijske Arabije, stepen ekonomskog razvoja ovih zemalja se u velikoj meri razlikuje od zemlje do zemlje. Ipak, posmatrana u celosti, ova geografska oblast je nedovoljno razvijena. Glavni trgovinski partneri ovih država su mahom razvijene ekonomije, uključujući SAD i Evropsku uniju (EU), a udeo Kine u trgovini s ovom regijom je dosta mali. Ekonomska razmena Kine s obodom srednje Azije mora brzo i naglo da se poveća da bi se iskoristio potencijal te oblasti. Pošto je ova oblast bogata naftom i prirodnim gasom, ona je za Kinu jedan od glavnih izvora energenata. Stoga je ona strateška oblast za energetska bezbednost, koja ima veliki potencijal za trgovinu i ekonomsku razmenu.

Evroazijski ekonomski pojas proširuje prostor „Pojasa i puta” na veće zemlje i regije evroazijskog prostora. On upotpunjuje mapu „Pojasa i puta”. Ova regija, zajedno sa obodom srednje Azije bez Kine, ima ukupno 1.960.000.000 stanovnika i ukupan BDP od 26,7 triliona dolara. Evropski deo na zapadnom kraju „Pojasa i puta”, u celosti posmatrano, odlikuje visok stepen privrednog razvoja i trgovinskih aktivnosti, ekonomski napredak i stabilnost. Privreda Zapadne Evrope je posebno visoko razvijena. To je jedna od ekonomski najzgodnijih oblasti sveta. EU i Kina, svaka na svom kraju „Pojasa i puta”, jedna drugoj su postale drugi po redu najveći trgovinski partner. One nastavljaju da produbljuju društvenu i privrednu razmenu i saraduju na polju nauke i tehnologije, kulture i obrazovanja. Kina uvozi znatnu količinu tehnologije iz EU, a mnogi kineski studenti tamo studiraju. Ipak, trgovina i ekonomska razmena između Kine i EU vrši se mahom pomorskim putevima. Kina što pre treba da produži kopneni put da bi povećala trgovinu, ekonomsku razmenu i saradnju na polju nauke, tehnologije, kulture i obrazovanja.

(2) Formulisanje politika

Srednja Azija od davnina ima ključnu ulogu u spoljnim odnosima Kine. Kroz „Pojas i put”, Kina je unapredila svoju politiku prema srednjoj Aziji i objedinila je sa politikom regionalnog razvoja. Veće otvaranje ka Zapadu,

razvoj zapadnih regija i uspostavljanje evroazijskog kopnenog pojasa su neophodni za postizanje uravnoteženog razvoja i očuvanje strateške nacionalne bezbednosti.

Od kada je održana Treća plenarna sednica Jedanaestog centralnog komiteta Komunističke partije Kine (KPK), Kina je ostvarila brz ekonomski rast kroz reforme i otvaranje ka Zapadu. Međunarodne okolnosti su se naglo promenile s padom Sovjetskog Saveza 1991. godine i sticanjem nezavisnosti zemalja srednje Azije. Odnos između Kine i srednje Azije razvio se u multilateralnu vezu jedne države naspram pet. Istovremeno, porast separatističkog ekstremizma i terorizma stalno pogoršava bezbednosnu situaciju u srednjoj Aziji i utiče i na regiju Sinkjang na severozapadu Kine. Od početka XXI veka, Kina i srednjoazijske države postepeno razvijaju zajedničke interese i produbljuju saradnju da bi odgovorile na sve veće energetske probleme. Tu se ističe osnivanje ŠOS-a 2001. godine. U međuvremenu, Kina je počela da pridaje više značaja razvoju zapadnih regija i primenila je plan za razvoj zapadnih oblasti da bi pospešila koordinisani regionalni razvoj.

U proteklih nekoliko godina regionalna integracija se povećala, a u susjednim oblastima su izbile tenzije. Odnosi Kine s nekim susjednim državama postali su zategnuti, posebno kad su u pitanju države s kojima ima teritorijalne sporove. Istovremeno, regionalna ekonomska integracija se ubrzala. Kina je jednoj po jednoj susjednoj državi postala značajan trgovinski partner. Kina je ojačala trgovinske i ekonomske veze s ovim zemljama i često s njima saraduje. „[Kina] treba da ubrza primenu strategije uspostavljanja oblasti slobodne trgovine u susjednim oblastima, proširi prostor za saradnju na polju trgovine i investicija i postavi nove temelje za regionalnu ekonomsku integraciju. Treba aktivno da učestvuje u regionalnoj i podregionalnoj bezbednosnoj saradnji da bi poboljšala strateško poverenje. Treba da ubrza povezivanje infrastrukture da bi uspešno izgradila 'Pojas i put', ubrza otvaranje pograničnih oblasti i produbi uzajamno korisnu saradnju između pograničnih pokrajina i regija i susjednih zemalja.”⁶ Ova izjava pokazuje da će „Pojas i put” pospešiti razvoj pograničnih oblasti i unaprediti regionalnu ekonomsku integraciju. Drugim rečima, on će poboljšati i razvoj zapadnih oblasti i regionalnu integraciju.

⁶ Xi Jinping, “A Speech at the Neighborhood Diplomacy Work Meeting”, October 25, 2013; http://news.xinhuanet.com/politics/2013-10/25/c_117878897.htm.

(3) Strateške odlike

„Pojas i put” ima određene strateške odlike.

Od odbrambenog stava do prodornosti. Kineska politika prema srednjoj Aziji je od davnina mahom podrazumevala očuvanje bezbednosti. Nasuprot tome, novi „Pojas i put” je aktivna strategija, koja jača ne samo trgovinu i ekonomsku razmenu već i odbranu od savremenih bezbednosnih izazova.

Od jednostrane bezbednosti granica do multilateralne sveobuhvatne saradnje. Drevno kinesko društvo razvilo je Put svile pre svega da bi održavalo vojnu bezbednost i pograničnu stabilnost i da bi osiguralo bezbednost regija u unutrašnjosti zemlje. Na osnovu trgovine i privrednog razvoja „Pojas i put” će olakšati međusobnu razmenu i saradnju na polju ulaganja, trgovine, poljoprivrede, nauke, tehnologije i bezbednosti. Na taj način će se produbiti saradnja između Kine i zemalja srednje Azije radi poboljšanja sveukupne strategije nacionalne bezbednosti Kine.

Od razdvojenosti do objedinjavanja unutrašnjih i spoljnih poslova. U prošlosti, razvoj politike prema srednjoj Aziji odvijao se gotovo nezavisno, jer mahom nije razmatran i uziman u obzir položaj ove oblasti u odnosu na okolnosti u severozapadnoj Kini. Drugim rečima, kineski vladari podvodili su politiku prema srednjoj Aziji pod spoljnu politiku, dok su razvoj politika vezanih za zapadne regije tretirali kao regionalno pitanje. Nakon uspostavljanja Nove Kine, država je premestila industrijske sektore u unutrašnjost zemlje i napravila plan za razvoj njenog zapadnog dela zbog zabrinutosti oko ekonomske neuravnoteženosti regija, razvoja resursa i energetike i očuvanja nacionalne bezbednosti. Kroz ovo objedinjavanje, „Pojas i put” će omogućiti recipročan odnos između razvoja zapadnih oblasti i otvaranja ka Zapadu.

2. STRATEŠKI ZNAČAJ INICIJATIVE „POJAS I PUT”

Tokom izgradnje „Pojasa i puta” azijske i evropske zemlje pažnju će usmeriti na trgovinu i ekonomsku saradnju. Ipak, moderni Put svile će imati veliki strateški značaj i za sve sektore nacionalne bezbednosti – nacionalnu odbranu, ekonomsku i trgovinsku bezbednost, energetska bezbednost i bezbednost granica. Unutar zemalja, zajednički naponi da se izgradi „Pojas i put” otvoriće dodatne prilike za razvoj i pospešivanje regionalnog privrednog rasta duž ovog pojasa. On će takođe doprineti uravnoteženom

privrednom razvoju i omogućiti da se premosti jaz koji postoji u regionalnom razvoju zemlje. U diplomatskom smislu, ti naponi će pomoći da se otvori kopneni put kroz azijske i evropske zemlje. Taj kopneni put će poboljšati sveobuhvatnu saradnju kroz trgovinu i privredni razvoj, povećati uzajamnu korist, olakšati regionalnu bezbednosnu saradnju i održavati mir i stabilnost u regijama koje su s njim povezane. Stoga je očigledno da „Pojas i put” nije puka imitacija drevnog Puta svile, jer on po svojoj prirodi prevazilazi svoj istorijski pandan tako što objedinjuje politička, ekonomska, unutrašnja i diplomatska pitanja i vremenski i prostorno proširuje stari Put svile. Moderni Put svile je sveobuhvatna politika koja kombinuje otvaranje ka Zapadu i razvoj zapadnih oblasti. „Pojas i put” je osmislilo nekoliko generacija kineskih lidera i on predstavlja strategiju nacionalne bezbednosti i ekonomsku strategiju koja je uznapredovala daleko ispred strategija prvobitnog Puta svile.

(1) Ekonomska bezbednost

Kineska privreda sve više postaje globalno integrisana i zavisi sve više od međunarodnih ekonomskih trendova. Većina najvećih kineskih trgovinskih kompanija nalazi se na istoku zemlje i u priobalnim područjima na jugu zemlje, posebno duž jugoistočne obale. Stoga Kina u velikoj meri zavisi od ograničenih pomorskih puteva. Kad je u pitanju trgovina robom, 87,4% ukupnog uvoza i izvoza, odnosno 86,4% izvoza i 88% uvoza odvija se preko priobalnih oblasti od Ljaoninga do Kvantunga.⁷

S usponom Kine povećao se i broj trgovinskih i regionalnih sporova vezanih za nju. Kineska privreda beleži ubrzan rast, a njena nacionalna moć se stalno uvećava. Paralelno s tim, stalno se menjaju i geopolitičke i strateške okolnosti. S jedne strane, nacionalni interesi Kine su takvi da je neophodno njeno stalno prekomorsko širenje, jer sve više zavisi od globalnih resursa i trgovine. S druge strane, uspon globalnog uticaja Kine izmenio je ravnotežu moći u istočnoj Aziji i svetu i prouzrokovao povećanje broja regionalnih sporova vezanih za Kinu. Zapadne sile i SAD kao njihov predstavnik i kopneni i pomorski susedi Kine, poput Indije i Filipina, moraju da budu na oprezu u odnosu na Kinu tokom perioda saradnje i nadmetanja. Oni su čak pokušali da strateški obuzdaju Kinu tako što su osmislili pomorsko strateško okruživanje Kine. Pitanja nacionalne bezbednosti podrazumevaju opasnost od vojnih sukoba, poput sukoba interesa Kine sa interesima SAD i Japana, kao tradicionalan bezbednosni izazov, ali i savremene

⁷ Statistički podaci o izvozu i uvozu robe prikupljaju se u zavisnosti od odredišta robe, kao što je navedeno u *China Statistical Abstract 2013*.

bezbednosne izazove, poput trgovinskih sankcija nametnutih na ključne sirovine ili osetljivih pitanja, poput trgovine, žitarica, energetike, etničkih sukoba i protivterorizma.

Pitanje energetske bezbednosti Kine je poslednjih godina posebno dobilo na značaju. Najpre, pogoršao se nesklad između ponude i potražnje. Kineska zavisnost od uvoza nafte dosegla je 58% 2012. godine.⁸ Prema predviđanjima Međunarodne agencije za atomsku energiju, zavisnost Kine od uvoza nafte do 2020. godine će dostići 68%. Naftne rezerve Kine u ovom trenutku nisu dovoljne i njen sistem naftnih rezervi nije potpun. Zatim, nafta se uvozi iz premalog broja država. Preko 70% uvoza nafte u Kinu potiče iz politički nestabilnih oblasti na Bliskom istoku i u Africi. Treće, put kojim se odvija trgovina naftom je ograničen. Kina naftu mahom uvozi pomorskim putem, a 80% sveukupnog uvoza nafte odvija se preko Indijskog okeana, tačnije kroz Malajski prolaz. Takva situacija dovodi do „malajske dileme”⁹ i ima ozbiljne posledice po nacionalnu energetska bezbednost. Hitno je potrebno otvoriti put ka jugoistočnoj Aziji i put na Zapadu do srednje Azije. Razvoj srednje Azije, posebno oblasti oko Kaspijskog jezera, pomoći će da se razgrana snabdevanje naftom, a u isto vreme će kopnenim putem povezati Bliski istok sa srednjom Azijom. Taj kopneni put će olakšati snabdevanje naftom i smanjiti zavisnost od Malajskog prolaza.

(2) Regionalna stabilnost

Srednja Azija je ključna karika na mapi „Pojasa i puta”. Zato će geopolitička situacija u srednjoj Aziji u velikoj meri uticati na nacionalne interese Kine. Kina i srednja Azija su geografski blisko povezane, jer dele granicu duž više od 3.000 kilometara. Granica između Kine i Kazahstana prostire se na čak 1.700 kilometara. Od posebne je važnosti što se kineska oblast Sinkjang graniči sa srednjom Azijom, jer srednja Azija i okolne zemlje imaju velik uticaj na Sinkjang u pogledu bezbednosti, trgovine, privredne razmene i vere. Razne međunarodne sile su pokušale da izvrše uticaj na strukturu regionalne stabilnosti srednje Azije. Od rata u Avganistanu, SAD se otvoreno

⁸ 6. marta 2012. godine Džang Ping, čelnik Državne komisije za razvoj i reforme, odgovarao je na pitanja domaćih i stranih novinara o „privrednom i društvenom razvoju i makroekonomskim pomeranjima”; http://news.xinhuanet.com/2013lh/2013-03/06/c_132212510.htm.

⁹ Malajski prolaz povezuje Južno kinesko more i Andamansko more i predstavlja vitalnu tačku preko koje su povezane Azija, Evropa, Afrika i Okeanija. Kineski brodovi kroz Malajski prolaz prevoze oko 60% tereta koji se 140 puta dnevno prevozi. 80% uvoza benzina mora da se preveze kroz ovaj zemljouz. Stoga bezbednost resursa u Kini u velikoj meri zavisi of situacije u toj oblasti, što se naziva „malajskom dilemom”.

dodvoravaju srednjoj Aziji pružajući joj ogromnu vojnu pomoć da bi izgradile sistem bezbednosti koji će predvoditi SAD. Američki uticaj u srednjoj Aziji neprestano raste, ali se politički uticaj SAD u srednjoj Aziji donekle smanjio nakon obojenih revolucija¹⁰. Osim toga, srednja Azija sada trpi i ogroman uticaj još tri sile: terorizma, separatizma i ekstremizma¹¹.

(3) Regionalni razvoj

Pošto je težište kineske privrede u jugoistočnim priobalnim oblastima, Kina umnogome zavisi od pomorskih puteva. Da bi se izbegla preterana zavisnost od pomorskih puteva, Kina mora da uravnoteži razvoj različitih regija. Da bi ostvarila ujednačen razvoj svih regija Kina mora da izgradi pogodan kopneni put. Za potrebe regionalne privrede ona mora da pospeši uravnotežen razvoj regija i ubrza razvoj regija u centralnoj i zapadnoj Kini, posebno onih oblasti koje imaju strateški značaj. Da bi otvorila spoljni put ona mora da primeni svoju strategiju pomeranja na Zapad da bi aktivno razvila kopnene puteve do jugoistočne Azije i do šire srednje Azije na Zapadu. Put ka Zapadu do evroazijskog prostora će biti posebno važan, jer će biti ključna karika u međunarodnoj razmeni.

3. GEOPOLITIČKA I EKONOMSKA ANALIZA INICIJATIVE „POJAS I PUT”

U pogledu ekonomske geografije, „Pojas i put” ima dva napredna kraja i središnji deo koji zaostaje. Ta dva napredna kraja su ekonomski prsten Azije i Okeanije na Istoku i evropska ekonomija na Zapadu. Relativno nerazvijene centralne i zapadne oblasti Kine i srednja i zapadna Azija su ekonomski slabije razvijeni deo pojasa. Srednja Azija, koja se prostire kroz Aziju i Evropu, ključno je jezgro ovog ekonomskog pojasa. Hilari Klinton je ukazala na to da strategija Novog Puta svile ima za cilj da se ojačaju veze između Afganistana, Indije i srednje Azije. Predsednik Si Đinping je odabrao da „Pojas i put” predstavi u Kazahstanu. Hilari Klinton i Si Đinping su ukazali na ključnu ulogu srednje Azije. Na mapi „Pojasa i puta” srednja Azija je ključni čvor, jedini put i strateško središte. Politika prema srednjoj Aziji je od velikog strateškog značaja, jer se tiče političkih, ekonomskih, energetskih i bezbednosnih interesa Kine.

¹⁰ Obojena revolucija, koja se još naziva i cvetnom revolucijom, jeste niz nenasilnih promena političkih režima u srednjoj Aziji i istočnoevropskim zemljama krajem XX veka.

¹¹ Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism, 2001; <http://www.refworld.org/docid/49f5d9f92.html>

(1) Geopolitika u srednjoj Aziji

Međunarodne sile su u više navrata pokušavale da utiču na srednju Aziju jer se ona nalazi u središtu „Pojasa i puta”, u srcu evroazijskog kontinenta. Kapital iz SAD, EU i drugih razvijenih ekonomija uliva se u srednju Aziju od pada Sovjetskog Saveza i ima povlašćenu ulogu, koja je ograničena na ekonomske oblasti. Od kada se vodi globalni rat protiv terorizma, posebno u Avganistanu, SAD su obezbedile velike količine ekonomske i vojne pomoći srednjoj Aziji da bi ojačale svoj politički i vojni uticaj i uspostavile bezbednosni sistem usmeren na SAD. Osim toga, srednja Azija je pod uticajem drugih sila, poput terorizma i separatizma i drugih faktora koje navodimo ispod.

Ruski efekat. Zemlje srednje Azije pripadale su bivšem Sovjetskom Savezu. Rusija i dalje ima uticaj na politiku, privredu i diplomatiju u srednjoj Aziji. Rusija je imala ključnu i vodeću ulogu u srednjoazijskom bezbednosnom sistemu. Ona je uz pomoć carinske unije aktivno promovisala ekonomsku integraciju u srednjoj Aziji i osnovala Evroazijsku ekonomsku zajednicu sa Belorusijom, Kazahstanom, Kirgistanom i Tadžikistanom.¹² Rusija je takođe iskoristila svoju energetska i geopolitičku prednost da bi kontrolisala srednjoazijske izvore nafte i prirodnog gasa. Njen cilj je da preuzme vodeću ulogu u razvoju fosilnih goriva u srednjoj Aziji. Na osnovu zajedničkog sporazuma o bezbednosti Rusija je izgradila strateški bezbednosni prostor. Ona oduvek računa delove srednje Azije koji su pripadali bivšem Sovjetskom Savezu kao deo svoje sfere uticaja i sprečava druge zemlje da zadru u te teritorije.

Efekat etniciteta. Među zemljama u srednjoj Aziji Tadžikistan je zemlja koja potiče od istočnog dela Irana. Tadžički narod deli kulturu, jezik i običaje Iranaca i on je, zajedno s Irancima, naslednik persijske civilizacije. Kazahstan, Kirgistan, Uzbekistan i Turkmenistan pripadaju altajskoj porodici turkijskih zemalja i tako dele sličan jezik i kulturu sa Turskom. Iran aktivno razvija političke, ekonomske i kulturne veze s Tadžikistanom i pruža pomoć toj zemlji. Iskoristivši to što veliki broj Turkmena živi u Iranu, on je takođe aktivno razvio bilateralne veze s Turkmenistanom kroz ulaganja u saobraćajnu infrastrukturu, trgovinu i privrednu razmenu. Pod sloganom panturkizma, Turska je pozvala na preporod turkijskih naroda, uspostavljanje velikog turkijskog ekonomskog prstena i lige turkijskih nacija pod vođstvom Turske. Da bi širila nacionalnu ideologiju Turska je izgradila satelitski komunikacioni sistem i postavila satelitske stanice u zemljama srednje Azije. Emitujući turske radio i televizijske programe, ona izvozi „velikoturkijsku

¹² Čelnici iz Rusije, Belorusije, Kazahstana, Kirgistana i Tadžikistana potpisali su 2000. godine sporazum o osnivanju Evroazijske ekonomske zajednice na osnovu postojeće carinske unije.

ideju" i model islamskog modernizma¹³ da bi povećala svoj uticaj u srednjoj Aziji. Kad su u pitanju trgovina i investicije, Turska je usvojila strategiju aktivnog učešća u srednjoj Aziji, pa ne samo da pruža veliku ekonomsku pomoć turkijskim narodima u srednjoazijskim zemljama, već im daje i mnoge zajmove i ulaže u te zemlje.

Efekat religije. Stanovništvo srednjoazijskih zemalja prevashodno je muslimanske veroispovesti, a susedne islamske zemlje vrše veliki uticaj na njih. Konkretno, Iran kao najveća regionalna sila saraduje s srednjoazijskim zemljama kroz trgovinu s članicama kaspijske grupe za ekonomsku saradnju i Organizacijom za ekonomsku saradnju (ECO) i razvija veze s ovim zemljama, posebno s Turkmenistanom i Tadžikistanom. Iran je izgradio međudržavne puteve i železnice i proširio trgovinu i ulaganja. Kad su bezbednost i stabilnost u pitanju, na zemlje srednje Azije utiču ekstremni verski činovi. Od kada su stekle nezavisnost, zemlje bogate naftom, poput Saudijske Arabije, aktivno pomažu izgradnju džamija da bi omogućile brzo jačanje verskih uticaja u srednjoj Aziji.¹⁴ Većina ovih džamija privlači tradicionalne muslimanske vernike koji obavljaju svakodnevne verske aktivnosti. Međutim, radikalne islamističke grupe prodrle su u srednjoazijske zemlje, pa verski fanatici stalno izazivaju nemire. Neke susedne zemlje poput Avganistana postale su baza i prolazna stanica za međunarodne teroriste i verske ekstremiste. Ovi međunarodni teroristi i verski ekstremisti predstavljaju veliku pretnju za političku stabilnost i nacionalnu bezbednost zemalja srednje Azije. Islamski pokret Uzbekistana (IMU) je vršio bombaške napade¹⁵, a Tadžikistanska stranka islamskog preporoda zauzela je više od 50% teritorije¹⁶.

¹³ Jiang Xinwei, *The Geopolitical Change in Central Asia after the Cold War and the Security and Development of Xinjiang* (Beijing: Social Sciences Academic Press, 2009), 72.

¹⁴ Na primer, broj džamija se od 1987. godine do danas u Kazahstanu povećao sa samo 25 na 5000; broj džamija u Uzbekistanu se od 1987. do 1991. godine povećao sa samo 87 na preko 300, a do 1993. godine dostigao je oko 5.000; u Tadžikistanu se broj džamija od 1989. do 1994. godine povećao sa 70 na više od 200 džamija; a u Turkmenistanu se između 1987. i 1994. godine taj broj povećao sa manje od 10 na preko 200 džamija. Chang Fen, "The Development of Islam in Central Asia countries after the collapse of Soviet Union", *East European Central Asia Study*, No. 5, 2001.

¹⁵ Juna 2014. godine Islamski pokret Uzbekistana preuzeo je odgovornost za napad na Međunarodni aerodrom Džina u Pakistanu. Najmanje 39 ljudi je ubijeno u napadu, uključujući i svih deset napadača ("Karachi airport: Islamic Movement of Uzbekistan claims attack", BBC. 11 June 2014., <https://www.bbc.com/news/world-asia-27790892>, accessed on Dec 12, 2019). Pokret je aprila 2015. godine objavio video snimak koji prikazuje članove te grupe kako odsecaju glavu jednom Hazaru, koji je bio jedna od 31 osobe kidnapovane iz autobusa u Avganistanu februara 2015. godine ("Afghanistan kidnap video: Hostage beheaded 'by Uzbek gunmen" BBC. April 7, 2015; <https://www.bbc.com/news/world-asia-32200835>, accessed on Dec 10, 2019.).

¹⁶ Do 2015. Tadžikistanska stranka islamskog preporoda bila je jedina legalna islamistička stranka u srednjoj Aziji ("Mountain Rigger", *The Economist*, November 11, 2006).

(2) Kina i srednja Azija

Pošto su Kina i srednja Azija geografski i istorijski tako blisko povezane, za očekivati je da postoji potreba za međusobnom saradnjom ove dve zemlje. Prvo, Kina i srednjoazijske zemlje dele 3.000 kilometara granice. Granica između Kine i Kazahstana prostire se duž 1.700 kilometara. Drugo, kineska civilizacija je vekovima razvijala višeslojnu i višedimenzionalnu razmenu sa srednjom Azijom i radila na integrisanju sa tom oblašću. Treće, Kina i srednja Azija imaju zajedničke bezbednosne, ekonomske i energetske interese, koji iziskuju uzajamno poverenje i saradnju.

Diplomatski odnosi između Kine i pet zemalja u srednjoj Aziji su se poboljšali i sada ih odlikuje veće uzajamno poverenje i produbljena saradnja. Neposredno nakon što su stekle nezavisnost od Sovjetskog Saveza, zemlje srednje Azije su bile na marginama kineske diplomatije i nisu privlačile veliku pažnju Kine u diplomatskom smislu.¹⁷ Kada je Kina vodila pregovore o granicama sa Rusijom i srednjoazijskim državama, srednja Azija je stala na stranu Rusije. U to vreme, Kina takođe nije pridavala dovoljno značaja odnosima sa ovim srednjoazijskim zemljama, jer ih gotovo ništa nije povezivalo u političkom i ekonomskom smislu. Od početka XXI veka, diplomatska razmena i ekonomska saradnja Kine i zemalja srednje Azije postepeno se povećava. Međunarodna situacija se takođe promenila. Nakon terorističkih napada 11. septembra SAD su pokrenule vojni napad protiv talibanskog režima u Avganistanu, istovremeno nastojeći da prošire svoj uticaj u srednjoj Aziji. Uz to, postepen porast broja terorističkih aktivnosti zbog terorizma, separatizma i ekstremizma uticao je na stabilnost kineskih granica. Zatim, zbog naglog porasta potrošnje energije u Kini, stvorila se potreba za tešnom saradnjom sa srednjom Azijom. Kina je zbog nagle industrijalizacije postala najveći potrošač energije na svetu, pa se uvoz energenata u Kinu, koji u velikoj meri zavisi od nafte na Bliskom istoku i u Severnoj Africi, naglo povećao. Srednja Azija, posebno oblast oko Kaspijskog jezera, koja je bogata naftom i prirodnim gasom, a nalazi se blizu kineske granice, postala je ključna oblast za uravnoteženje uvoza energenata. Naposljetku, danas postoje institucije koje pomažu saradnju Kine i srednjoazijskih zemalja. Kina, Rusija i zemlje srednje Azije su 15. juna 2001. godine osnovale Šangajsku organizaciju za saradnju (ŠOS), koja je omogućila Kini i zemljama srednje Azije da stalno proširuju saradnju. Bilateralna trgovina i ekonomska razmena zabeležile su naročito veliki rast od osnivanja ŠOS-a. U međuvremenu, Kina je znatno povećala direktna ulaganja u srednjoazijske zemlje, postavši ključan inostrani ulagač u njihove privrede.

¹⁷ Zhao Shenhua, *China's Central Asia Diplomacy* (Beijing: Current Affairs Press, 2008), 106.

Relativna nerazvijenost ekonomija srednje Azije, neujednačen regionalni razvoj i nepotpuna industrijalizacija i dalje su glavni problemi s kojima se Kina i srednja Azija suočavaju u pogledu trgovine i ekonomske saradnje. Pre svega, srednja Azija je u ekonomskoj krizi i njena infrastruktura je relativno zastarela. Drugo, ekonomski razvoj zemalja srednje Azije nije ujednačen. Treće, iako su bogate energentima i sirovinama, srednjoazijske zemlje nemaju industrijski kapacitet da proizvedu gotove proizvode i uvedu tehnološke inovacije. Naposljetku, mehanizmi saradnje Kine i srednje Azije su nepotpuni. Ogromne necarinske barijere i zakonska ograničenja na trgovinu i saradnju, kao i druge vrste ograničenja, poput nadoknade za razmenu ljudstva, tipični su primeri prepreka za trgovinsku saradnju s kojima se ove zemlje suočavaju.

4. OSMIŠLJAVANJE STRATEGIJE I SUGESTIJE ZA RAZVOJ POLITIKA VEZANIH ZA INICIJATIVU „POJAS I PUT”

Kina i zemlje srednje Azije moraju da se nose s problemima vezanim za mehanizme regionalne ekonomske saradnje, okolnosti u kojima se ona odvija i pristup ovakvoj saradnji.¹⁸ Za izgradnju „Pojasa i puta” potreban je strateški pristup regionalnoj ekonomskoj saradnji. Da bi se uspostavio takav okvir ŠOS treba da odigra odlučujuću ulogu i istovremeno primeni više mehanizama. Taktički pristup treba da bude istrajan i postojan. Trgovina i privreda treba da budu u središtu pažnje, ali ove zemlje moraju da se postaraju i da se napredak postiže u svim elementima „Pojasa i puta” da bi svi ciljevi mogli da se ostvare.

U srednjoj Aziji postoje mnoge organizacije za saradnju na podregionalnom nivou, uključujući i Zajednicu nezavisnih država (ZND), srednjoazijsku organizaciju za saradnju (CACO), Program ekonomske saradnje srednje Azije (CAREC) pri Azijskoj banci za razvoj, Evroazijsku ekonomsku zajednicu, evroazijski saobraćajni koridor, samit turkijskih zemalja, organizaciju za ekonomsku saradnju srednje i zapadne Azije, i tako dalje. ŠOS je trenutno jedina institucija koja Kini i zemljama srednje Azije može da posluži kao platforma za multilateralne mehanizme prilagođavanja. ŠOS treba da postane institucija najvišeg nivoa da bi obezbedila glavni okvir za poboljšanje saradnje između Kine i zemalja srednje Azije. ŠOS može da omogući da se sklope sporazumi o saradnji o pojedinačnim temama vezanim

¹⁸ Wang Haiyan, *New Geo-economics: China and Central Asia* (Beijing: World Affairs Press, 2012), 263.

za određena pitanja. Dok promoviše zone slobodne trgovine, ŠOS može da izdejstvuje da se sklope sporazumi o saradnji vezani za pojedinačna pitanja u oblastima poput energetike, tehnologije i bankarstva i finansija da bi olakšala multilateralne sporazume i, kad se za to stvore uslovi, pomogla da se ostvari trgovinska integracija Kine i srednje Azije. Zbog potrebe da vode uravnoteženu diplomatiju i zabrinutosti povodom „kineske opasnosti”, neke srednjoazijske zemlje budno prate stalno jačanje kineskog uticaja u srednjoj Aziji. Pošto su okolnosti u njima različite, zemlje srednje Azije se razlikuju u pogledu spremnosti da prošire saradnju s Kinom. Kad je u pitanju srednja Azija, Kina treba da usvoji politike prilagođene potrebama, uslovima i pitanjima u svakoj zemlji pojedinačno i to postepeno, korak po korak. Trgovina, privredni razvoj, bezbednosna saradnja i javna diplomatija treba da se poboljšaju da bi se međusobno podupirali. Da bi se ostvario glavni zadatak poboljšanja saradnje između Kine i srednje Azije biće neophodno da se aktivno radi na olakšavanju regionalne ekonomske integracije Kine i srednje Azije. S obzirom na složeno stanje regionalne stabilnosti u srednjoj Aziji, Kina bi trebalo da pospeši saradnju u oblasti regionalne bezbednosti i protivterorizma da bi omogućila da se formira dobra zajednica susednih zemalja. Takođe, Kina treba da uloži velike napore da razvije javnu diplomatiju kroz saradnju i razmenu u sferi trgovine i ekonomskog razvoja, bezbednosne saradnje i javne diplomatije.

1. Koordinisanje politika. Bolji dijalog i saradnja na pitanjima bezbednosti između Kine, srednje Azije i okolnih zemalja biće ključni za ostvarivanje bezbedne i stabilne situacije u okolnim oblastima. To će olakšati ekonomski razvoj, napredak i stabilnost u srednjoj Aziji i pospešiti odnose ovih zemalja s Kinom, dovevši ih na viši nivo. Kineska vlada treba da uloži napore u pravcu višedimenzionalne razmene i višeslojne saradnje između Kine i zemalja srednje Azije, uključujući i stvaranje platforme za multilateralnu komunikaciju da bi se stvorili uslovi za usvajanje politika koje povećavaju ulaganja. Konkretno, Kina i srednja Azija treba da formulišu politike koje omogućavaju bilateralnu saradnju i razmenu na svim nivoima – između država, pokrajina, gradova, pa čak i industrijskih parkova, i to ne samo kroz trgovinu, već i kroz razmenu koja će omogućiti ljudima da žive i rade u inostranstvu. Takva vrsta javne diplomatije će dovesti do uspostavljanja prijateljskih odnosa u srednjoj Aziji koje će podržavati svi zvaničnici i u kojima će učestvovati sve vlade i celokupno stanovništvo u ovoj oblasti. Na primer, Kina može zemljama u srednjoj Aziji da ponudi programe za obuku zvaničnika, razmenu u oblasti obrazovanja i naučna istraživanja.

2. Infrastrukturno povezivanje. Kina treba da podstiče sve zemlje da potpišu sporazume o poboljšanju međunarodnog železničkog saobraćaja i ubrzaju izgradnju železnica između Kine, srednje Azije i susednih zemalja

da bi se povećala povezanost i olakšala trgovina. (1) Jedan od najvažnijih projekata vezanih za to je panazijska brza željeznica. Izgradnja ove željeznice omogućila bi da se povežu Kina i srednja Azija. (2) Treba raditi na izgradnji i revitalizaciji željeznice na relaciji Korgas (Kina) – Žarkent (Kazahstan) da bi se povećala efikasnost saobraćaja. (3) Da bi se dalje razvile saobraćajne mreže, treba ubrzati i izgradnju autoputa koji će povezati Kinu, Kirgistan i Uzbekistan i projekte izgradnje željeznica kroz Kašgar i od Kine do Pakistana. (4) Izgradnja i obnova željezničke mreže u Sinkjangu, što uključuje i istočnu i zapadnu trasu da bi se povezali severni i južni delovi Sinkjanga, takođe treba da bude prioritet da bi se povećala efikasnost saobraćaja, integracija i razmena i da bi se pripremlilo za vanredne situacije.

3. Slobodna trgovina. (1) Kina i srednja Azija treba da istraže sve mogućnosti za poboljšanje regionalne trgovine tako što će uspostaviti međudržavne zone slobodne trgovine. Da bi se pospešila slobodna trgovina u srednjoj Aziji, potrebno je najpre da se završi izgradnja kinesko-kazahstanske međunarodne zone slobodne trgovine. U te planove treba uključiti i promovisanje izgradnje kinesko-kazahstanske međunarodne zone za slobodnu trgovinu u Korgasu. (2) Kina i srednjoazijske zemlje bi mogle da iskoriste kineske industrijske parkove u srednjoj Aziji kao središta za ulaganja, koristeći park izgrađen u Kazahstanu kao model. (3) Uz to, Kina i srednja Azija treba zajednički da razvijaju energetske i druge resurse. Treba da osnuju energetska zajednicu za širu srednju Aziju da bi koordinisale celokupnu ponudu i potražnju svih zemalja, postavljale cevovode i stabilizovale snabdevanje energentima.

4. Finansijska integracija. (1) Treba osnovati razvojnu banku srednje Azije da bi se poboljšala finansijska saradnja. Ta banka bi služila za usmeravanje ulaganja i finansiranje izgradnje u srednjoj Aziji. To bi omogućilo davanje zajmova za povezane infrastrukturne projekte i projekte industrijskog razvoja da bi se poboljšao saobraćajni sistem i ubrzao industrijski razvoj u regiji. (2) Za plaćanja i kao međunarodne valute u regiji treba koristiti domaće valute i juan. Da bi se ojačale domaće valute, srednjoazijske zemlje treba podsticati da ih koriste za tekuća i kapitalna plaćanja. Kako te valute budu jačale, Kina treba da izdejstvuje da juan postane standardna valuta u međunarodnim plaćanjima u srednjoj Aziji.

5. Međuljudske veze. (1) Kina može da razvije posebne programe obučavanja za visoke zvaničnike iz srednjoazijskih zemalja, uključujući i kraće seminare i master studije iz javne administracije. (2) Kineska vlada treba da pokrene stipendije za studente iz srednje Azije da bi oformila grupu mladih ljudi koji razumeju kineski jezik i kulturu. (3) ŠOS treba da osnuje istraživački centar koji će finansirati istraživanja i akademsku razmenu s univerzitetima i institutima u srednjoj Aziji. (4) Izmene viznih režima treba da

se potpuno prilagode potrebama trgovine i ulaganja, turizma i porodičnih poseta da bi olakšale postepeno usvajanje izdavanja viza po dolasku za poslovne ljude i turiste.

Prevod
Jelena Bošnjak

LITERATURA

1. Angang, Hu, Yilong, Yan, and Zhusong, Yang, "How to build a Chinese economy in advanced edition", *China Study*, special edition 6, June 27, 2013.
2. "Afghanistan kidnap video: Hostage beheaded 'by Uzbek gunmen", BBC. April 7, 2015; <https://www.bbc.com/news/world-asia-32200835>, accessed on Dec 10, 2019.
3. "Chinese Section of the Silk Road: Land routes in Henan Province, Shaanxi Province, Gansu Province, Qinghai Province, Ningxia Hui Autonomous Region, and Xinjiang Uygur Autonomous Region; Sea Routes in Ningbo City, Zhejiang Province and Quanzhou City, Fujian Province – from Western-Han Dynasty to Qing Dynasty", United Nations, Ref.:5335; <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5335/>, accessed on Dec 10, 2019.
4. *China Statistical Abstract 2013*, China Statistic Press, Beijing, 2013.
5. Fen, Chang, "The Development of Islam in Central Asia countries after the collapse of Soviet Union", *East European Central Asia Study*, No. 5, 2001.
6. Haiyan, Wang, *New Geo-economics: China and Central Asia*, World Affairs Press, Beijing, 2012.
7. Jinping, Xi, "Promote the people's friendship for a better future – a speech at the University of Nazarbayev", *People Daily*, September 8, 2013.
8. Jinping, Xi, "A Speech at the Neighborhood Diplomacy Work Meeting", October 25, 2013; http://news.xinhuanet.com/politics/2013-10/25/c_117878897.htm, accessed on Dec 12, 2019.
9. "Karachi airport: Islamic Movement of Uzbekistan claims attack", BBC. June 11, 2014; <https://www.bbc.com/news/world-asia-27790892>, accessed on Dec 12, 2019.
10. "Mountain Rigger", *The Economist*, November 11, 2006.
11. Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism, 2001; <http://www.refworld.org/docid/49f5d9f92.html>, accessed on Dec 12, 2019.

12. Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism, 2001; <http://www.refworld.org/docid/49f5d9f92.html>, accessed on Dec 15, 2019.
13. Shenhua, Zhao, *China's Central Asia Diplomacy*, Current Affairs Press, Beijing, 2008.
14. Zhang Ping, head of NDRC, answered questions from domestic and foreign journalists on "Economic and social development and macroeconomic adjustment", on March 6, 2012; http://news.xinhuanet.com/2013lh/2013-03/06/c_132212510.htm, accessed on Dec 12, 2019.
15. Xiangping, Zhu, Xiangyang, Zou, "Thought on the China-Central Asia New Silk Road Economic Belt", *Northeast Asia Forum*, No. 5, 2006.
16. Xinwei, Jiang, *The Geopolitical Change in Central Asia after the Cold War and the Security and Development of Xinjiang*, Social Sciences Academic Press, Beijing, 2009.